

Ob 80-letnici odprtja prve slovenske gimnazije po fašizmu

# SLOVENSKA GIMNAZIJA POD KAPELO V GORICI (1944–1945) 3. del

Erika Jazbar



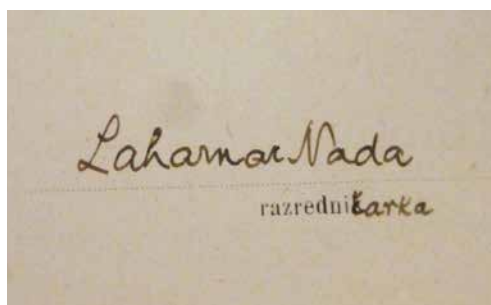
## **Poučevanje dijakov brez slovenskih šol**

Številni učenci so imeli na začetku šolskega leta kar nekaj težav s slovenščino, saj slovenskih šol niso imeli, gimnazija je bila zanje prva slovenska šola po fašističnem zatrtju, govorili so precej šibko, slovensko so bili nepismeni. Nekateri drugi učenci pa so doma gojili slovenski jezik in so imeli manj težav. Slika se je precej hitro izboljšala.

»Spominjam se profesorice Mire Tršar, njene umirjene potrpežljivosti, kako je govorila počasneje,« mi je povedala **Marija Kacin**. »Težave so številni učenci zelo kmalu in v dobri meri premagali, bil je to začetek slovenske šole v Italiji. Ob Miri Tršar se spominjam Nade Laharnar, Rada Lenčka, Emila Komela, Otona Muhra, profesorice Močnik, ki je v Gorico prišla iz Italije in je nato imela sloves zelo stroge profesorice. Ravnatelj Lovrenčiča smo razmeroma malo

Desno zgoraj: podpis razredničarke III. razreda prof. Nade Laharnar

Spodaj: med dijakinjami I.B (ženskega) razreda je bila tudi Bogdana Černe, sestra Dušana Černeta.



srečevali, takrat je bil ravnatelj v glavnem v svojem kabinetu in s profesorji, z dijaki ravnatelj niso imeli veliko stikov, kar je obveljalo do let kontestacije.

V šolo smo hodili zelo radi, ker je bila slovenska. Hodili smo brez prisile. Kljub vojnim časom in alarmom je ostalo veliko lepih spominov. Tako kot so se profesorji zavedali pomena in poslanstva te prve slovenske šole po fašizmu, tako smo se ju zavedali dijaki. Tega nam niso izrecno govorili, smo pa to občutili. Profesorji, ki so prihajali iz osrednje Slovenije, so bili mladi in polni elana. V razredu in v šoli je bilo vzdušje pozitivno, umirjeno, nič kaj moreče, v šolo smo prihajali, kot če bi bilo to nekaj normalnega, kar seveda ni bilo, saj je to bila prva uradna slovenska šola po Gentilejevi reformi.«

**Karl Bonutti** mi je priznal, da ob vstopu v gimnazijo slovensko ni znal pisati, ker ni imel slovenskih šol, slovensko je govoril, vendar le po domače, napol v narečju. Ko bi pouk potekal brez prekinitev, bi v tistem letu veliko nadoknadili, a so imeli predvsem v letu 1945 skoraj vsak drugi dan alarme in so morali zapuščati šolsko stavbo, ki pa je bombe niso poškodovale.

Šola	Učenec(ka)	Starši in njihovi navedeni študijski podatki		Glasnik (če slovenski in slovenski pri matrici)		
		Oče (če ni neznan)	Mater (če ni neznan)			
3						
Ime in priimek	Černe Bogdana Marija	Priimek in ime	Černe Maja			
Rojstni dan	17. avgust 1933	Poklic	upravnica			
Rojstni kraj in okraj	Koper, Gorica	Stanovalno	Fašič. 24 Gorica			
Vzra	rim. kat.	Šolska kole in razred	4. razred, ženski šola v Koperu			
Materin jezik	slov.	Prejemnik med letnim letom				
Obiskuje ta razred	prvi krat					
Uspeh in vedenje						
Predmeti	1. polletje	2. polletje	Letni red	Učenec(ka)	redni(ka)	razred
Verouk	dobro					
Slovenski jezik	prvi stopnja					
Nemški jezik	dobro					
Italijanski jezik	dobro					
Latinski jezik	prvi stopnja					
Grški jezik						
				Pri popravnem izpitu dne		

Dijakinja, ki je obiskovala 4. razred, mi je leta 2015 povedala: »V šolo sem hodila zelo zelo rada, učili smo se tudi narodne pesmi. Prve tri razrede sem obiskovala pri uršulinkah, nekatere so bile tudi proti Slovencem. Doma smo imeli gostilno, povsod je pisalo Qui si parla solo italiano, moji starši pa so kljub napisom in kljub temu, da smo imeli v hiši najemnika kvesturina, z mano govorili samo slovensko.

Vzgajali so me v ponosu do slovenstva. Da so me takoj vpisali v slovensko šolo, ko je bilo to možno, je bilo samo po sebi umevno. Ko sem preskočila iz italijanske na slovensko šolo, nisem imela posebnih težav. V gimnazijo sem hodila celo zimo, domov sem hodila s temo, ker je bil pouk popoldne. Takrat smo živeli nedaleč od severne železniške postaje. Ko so nam dom bombardirali, smo morali drugam. Pod bombardiranjem so ostali tudi moji dragoceni zvezki.«

**Štefan Bukovec** (1929–2021) je bil doma v Volčah. Starši so ga vpisali na gimnazijo v Gorici, ker je bila družina zelo zavedna, mi je povedal v pogovoru leta 2018. »Kakršnakoli

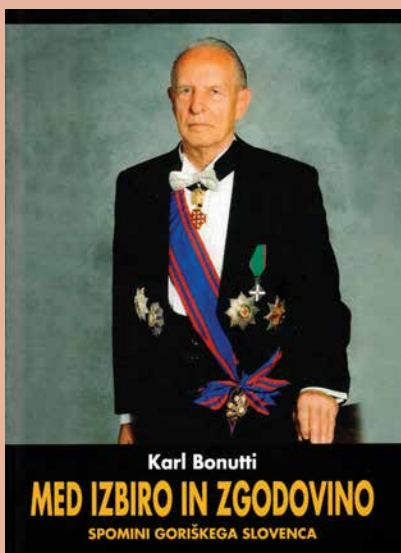
Štefan Bukovec



šola je bila, je bila slovenska. Na goriški gimnaziji sem ostal vpisan, pa čeprav je nisem obiskoval. Ko so v Tolminu odprli slovensko učiteljsko, sem obiskoval tisto šolo, ker se je medtem začelo tudi bombardiranje Gorice in avtobusnih povezav ni bilo več. V 4. razredu nas je bilo 15 dijakov, tolminsko učiteljsko je bilo zame prva slovenska šola. Večjih težav s slovenščino nisem imel, ker smo imeli v Volčah župnika Alojzija Kodermaca, bil je velik narodnjak in kulturno razgledan, pri verouku nas je učil slovenščine, doma pa smo imeli knjige Goriške Mohorjeve družbe, Goriške matice, časopise.

Tolminsko učiteljsko je bilo odlična šola, profesorji so prihajali iz Ljubljane, med njimi je bila tudi Branislava Sušnik, ki je po vojni delovala v Paragvaju. Pouk je potekal redno. Včasih so bombardirali in smo se razbežali. Pouk je trajal do 30. aprila.

Profesorje goriške gimnazije sem spoznal po vojni, saj so v Gorici poučevali do razmejitve. Bili so izredni profesorji, odlični, takrat se mi je kar odprl svet, ker so v italijanski šoli poudarjali le rimsko zgodovino in Risorgimento, zanje ni bilo niti Evrope. Vse, kar se je slovenskega takrat



Karl Bonutti, Med izbiro in zgodovino. Spomini goriškega Slovenca, Goriška Mohorjeva družba, Gorica 2015, strani 54–58

Okupacijske oblasti gimnazije niso nadzorovale, vsaj ne na tak način, da bi mi, dijaki, to občutili. Pouk je potekal v slovenščini. Nemščina ni bila obvezna, pač pa je bila obvezna italijanščina, in sicer kot tuji jezik. Obiskovali smo torej pravo slovensko gimnazijo, kar je bila za Primorce po dolgih letih prisilnega zatajevanja nacionalnih čustev občutna sprostitev. /.../

Večina profesorjev je prišla iz Ljubljane. Od tam je prišel – pravzaprav se je vrnil – tudi ravnatelj gimnazije, pesnik, pisatelj in prevajalec, rojak iz Breginjskega kota Joža Lovrenčič. Kot je sam pozneje pojasnjeval, se je povabilu iz Gorice odzval, ker je v ponovni uvedbi pouka v slovenščini videl priložnost za ohranjanje slovenske narodne zavesti na tem prostoru. Zavedal se je, da dolgotrajno prisilno zatajevanje domače besede in izobraževanje v tujem jeziku sčasoma opravita svoje. Seveda ni spregledal dvoreznosti ponudbe

dogajalo, je bilo zelo pomembno, zlasti pa šola. Tudi v Tolminu so fašisti zaradi obujanja slovenstva zelo trpeli, tudi na našem koncu je pod Nemci prišlo do posebne narodne pomladi. Bili pa smo tudi v strahu, ker so komunisti na vse mogoče načine nasprotovali, izdajalec si postal v hipu, in ko so ti naprtili to oznako, je bilo zelo nevarno. V središču Tolmina, tako kot v Gorici, partizanov dejansko ni bilo, bili pa so po vaseh.«

Nečakinja msgr. Mirka Brumata, **Mirjam Brumat (1934)** je živela na Rafutu, kjer so imeli trgovino, bila je ena prvih dijakinj, ki so jih vpisali v gimnazijo, mi je povedala med pogovorom leta 2023. Po štirih letih italijanske šole je obiskovala 1. razred. »V šolo sem hodila k uršulinkam in mama je hotela, da se dobro naučim slovenščine. Bila sem zelo vesela, da sem imela slovenske zvezke in knjižice, zelo sem skrbela, da jih nisem izgubila, ko smo bežali iz razredov v zaklonišče zaradi alarmov, ki so napovedovali bombardiranje zavezniških letal. Najprej sem poskrbela za torbo s knjigami in zvezki, da sem jo nesla s sabo, tako sem se bala, da jih izgubim!



Mirjam Brumat

Na šolo imam lepe spomine, čudovito podlago latinščine mi je dal profesor Anton Zakšek, slovenščine pa Anton Kacin. Ljubila sem tisto šolo, vedno sem jo rada obiskovala. Živelimo na Rafutu, šola je bila blizu. Zaklonišča sem se bala, rakete so bile grozne, neko noč je bila Kostanjevica razsvetljena kot podnevi, v kleti smo molili, da bi bilo čimprej konec. Čez dan pa sem pred

alarmi večkrat tekla k noni v Šempeter, tam niso padale bombe, smo pa slišali letala, kako so mimo nas letela v Nemčijo bombardirat Dresden ali Berlin.«

### **Kdo je omogočil slovensko gimnazijo pod Kapelo**

**Marija Kacin** pravi, da je oče med drugim zapisal, da mu kljub očitkom in napadom absolutno ni bilo žal, da je pomagal obnoviti slovensko šolo v Gorici. »Naši predstavniki so tvegali vse za vse, se niso ozirali na posledice, kar je neka konstanta v zgodovini našega šolstva. V Gorici je prevladala odločnost Slovencev, bili so pogumni, učinkoviti, sposobni. Avgust Sfiligoj je zapisal, da se zamujene priložnosti redko vrnejo. No,

in preračunljivosti, ki se je skrivala za okupatorjevim na videz velikodušnim "darom", vendar je željo, da pomaga slovenski mladini na Primorskem, postavil pred vse pomisleke. Kljub njegovi nesebični skrbi za oživitve slovenske omike med goriškimi Slovenci pa so ga oblasti v Ljubljani, kamor se je po vojni vrnil, zaradi "sodelovanja z okupatorjem" obsodile na dve leti zapora. Ostal je brez službe in brez možnosti, da se kot literat še naprej predstavlja slovenski javnosti. Sam se ga spominjam kot resnično predanega pedagoga in vzgojitelja v pravem pomenu besede. Predvsem pa smo dijaki čutili, kako srečen je bil, da se je vrnil med svoje rojake. /.../

V spominu mi je ostalo še nekaj drugih profesorjev, ki so iz takih ali drugačnih razlogov prišli v Gorico iz Ljubljane oziroma matične Slovenije. Tako kot Rado Lenček so bili skoraj vsi mladi ljudje, ki so malo pred tem končali študije na ljubljanski univerzi in so šele začeli svojo profesorsko kariero. V ta krog sodi Oton Muhr, klasični filolog, ki se ga spominjam tudi po njegovi zavzetosti za idejo o samostojni slovenski državi. V mlajšo generacijo sta sodila tudi profesorja Anton Zakšek in Karel Rakovec. Profesor Rakovec, ki nas je kljub diplomi iz primerjalne književnosti seznanjal z osnovami umetnostne zgodovine, se je pozneje uveljavil kot literat. Tudi biologije nam ni predaval profesor, izobražen za ta predmet, pač pa duhovnik Franci Pengov. Zato pa smo imeli odlično zasedbo med klasičnimi filologi: poleg Otona Muhra sta latinščino poučevala tudi profesorica Laharnarjeva in že omenjeni dr. Anton Zakšek.

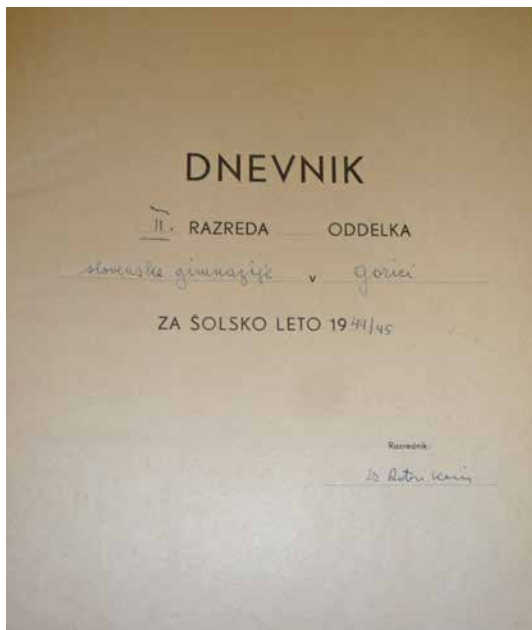
takrat so znali prepoznati trenutke, imeli so pogum, da so poiskali pot, zamisel pa so bili sposobni tudi uresničiti. Izkoristiti neko situacijo je dokaz politične sposobnosti. Če primerjamo Gorico s Trstom, je treba sicer priznati, da v Gorici ni bilo tako odurnega pogleda na Slovence, kot je bil v Trstu.

Slovensko gimnazijo je omogočilo več protagonistov, po eni strani goriški profesorji, ki so tam poučevali in so se zanjo zavzeli. Kdo jo je izposloval pri Nemcih, ne vem, oče gotovo ni bil med njimi.«

Marija Kacin pa ponuja tudi drugo ugotovitev, in sicer: »Da je do odprtja slovenske gimnazije prišlo in da jo je obiskovalo toliko učencev, gre zasluga tudi predstavnikom OF, ki je dejansko niso ovirali. Če bi jo hoteli zatreti, bi lahko ustražovali starše, jim prepovedali vpis otrok, na cesti bi lahko koga likvidirali. Nič vsega tega ni bilo. Predstavljam si, da si niso bili vsi edini in diskusij ni manjkalo, prevladali pa so tisti zastopniki OF, ki so poudarjali nacionalni moment. Za odprtje slovenske gimnazije imajo torej tudi oni zaslugo, kot moramo seveda biti hvaležni primorskim antifašistom nekomunistom oz. antikomunistom, ki so jo omogočili, ter seveda vsem, ki so na njej poučevali. Bile so to osebe, ki so imele za sabo težke preizkušnje, bili so sposobni, pokončni, odločni, skrb za osebno korist jim je bil tuja, čeprav so znali ceniti tudi vrednost denarja in niso živeli z glavo v oblakih.«

**France Bevk in Karel Rakovec o "fašističnem strupu"**

France Bevk je sicer v kolumni, ki jo je objavil na prvi strani Partizanskega dnevnika 23. januarja 1945, slovensko gimnazijo v Gorici označil kot "fašistični strup". Tako je nameščil svoj tekst. Besedilo se nato tiskalo posebej



**Razrednik II. razreda je bil prof. Anton Kacin.**

**Za uvodničarja Partizanskega dnevnika Franceta Bevka je goriška gimnazija "fašistični strup".**

in liste širili po mestu, tudi pred šolo. Med drugim takole beremo: »Vsi, ki so tej zastrupljevalnici slovenskih otrok, katere vodi reakcionar Natlaččen-Ehrlichovega kova Joža Lovrenčič, pomagali v življenje, so krivi narodnega izdajstva. Starši, ki pošiljajo svoje otroke v to šolo, pa so oportunisti najgrše vrste, na najboljši poti, da zdrknejo v vrste narodnih izdajalcev. /.../ O hlapčičih tujih gospodarjev, profesorjih-prodancih, ki za svoje izdajalsko delo na ukaz Nemcev prejemajo južežve groše od fašističnih

oblasti, in o članih šolskega odbora, ki se je ustanovil, da bi zakril švabsko očetovstvo te "slovenske" šole, pa se ne izplača izgubljati besed. Sami so se izločili iz našega narodnega občestva. Odgovarjali bodo za to, da so našo mladino zavajali v narodno izdajstvo v najusodnejših dneh naše zgodovine. Zadela jih bo ista usoda, kot je zadela njim enake v ostalih predelih dokončno osvobojene Jugoslavije: odžagani bodo kot suhe veje z našega drevesa in vrženi v ogenj.«

Lovrenčiča je napad zelo prizadel, pravi Andrej Vovko v že omenjenem zapisu v Goriškem letniku, saj sta bila s Francetom Bevkom prijatelja in sopotnika veliko let, družilo ju je tudi zavračanje



*V Goriškem listu odgovarja Francetu Bevku K. R. oz. Karel Rakovec, sodelavec časopisa in profesor na gimnaziji.*

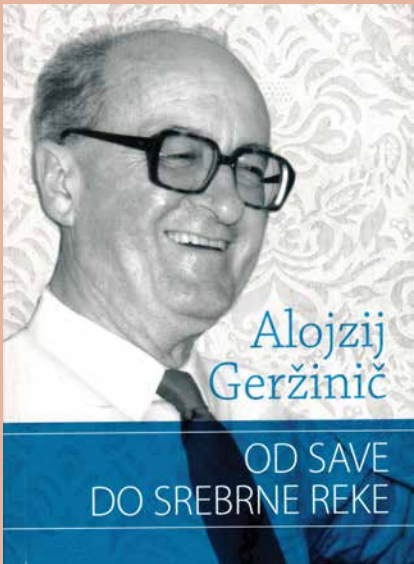
fašizma in kulturno delovanje v prid Primorcem. Bevk je bil tudi boter Lovrenčičeve hčerke Marije. Ko je prebral članek svojega prijatelja iz študentskih let, je dr. Lovrenčič, ki so mu v Gorici po besedah iz njegovega zagovora pripadniki vseh struj odobraval delo gimnazije, izgubil veselje za nadaljnje delo.

Goriški list je Bevku odgovoril 17. februarja 1945 z uvodnikom *Fašistični strup*, ki ga je podpisal K. R., to je Karel Rakovec (1917–1988), ljubljanski profesor na gimnaziji in Komarjev sodelavec pri poltedniku. Nekaj let kasneje se je izselil v Argentino, bil je pesnik in esejist. Takole med drugim piše: »Bivši slovenski pisatelj France Bevk je v Partizanskem dnevniku dne 23. januarja 1945 objavil uvodnik z gornjim naslovom. Pod članek se je podpisal. Ker pa se Partizanski dnevnik malo bere in pride le malo ljudem v roke, je bil gospod Bevk prisiljen, da svoj Fašistični strup razmnoži na letakih



*in letake potrese po ulici pred slovensko gimnazijo v Gorici. Pod drugo izdajo "Strupa" se Bevk ni več podpisal s polnim imenom, marveč se je sramežljivo skril pod značko OF.*

*Stvar je za OF in prestiž komunizma na Goriškem nujna. Slovenska gimnazija v Gorici je s svojim resnim delom, rednim dnevnim poukom in vnetim sodelovanjem učiteljev, staršev in dijakov dosegla takoj prvi mesec svojega obstoja tolik uspeh, da*



Alojzij Geržinič, *Od Save do Srebrne reke*, Mladika, Trst 2015, strani 159–161

Ni mi bilo znano, kam so me avgusta 1944 domobranci namenili. Odpeljala sva se z Lipovcem v Gorico. Dali so mi nalogo, da s prof. Antonom Kacinom vodim tečaj za primorske učiteljice in učitelje z diplomo italijanskih učiteljšč. Imela sva sedem rednih in prizadevnih slušateljev. Dr. Kacin je učil jezik, jaz književnost. Tečajnikom se je v začetku pridružil Stana Zdešarjeva; gotovo jim je bila njena navzočnost v korist.

Tečaj je trajal od 6. do 29. septembra. Sklepni izpiti so tako izpadli: s prav dobrim uspehom je naredila Albina Tusulin, z dobrim pa Korina Gorjanc (Goriani), Nada Tusulin in Elza Visintin. Trije se niso prijavi k izpitu.

Spomin na sončni september v Gorici je lep. Stanoval sem na Travniku pod gradom pri dobri furlanski družini. Takoj po prihodu sem se razveselil snidenja s kolegom Karlom Rakovcem. Bil je pri propagandi in je nosil šekasto uniformo. Pri

kosilu v gostilni sem se videval z Radom Lenčkom in Ljubom Tomažičem; tudi ta dva sta delala pri propagandi. Kmalu so me opozorili, da biva v mestu sodnik Jože Šorli. Veselo presenečenje! Poznala sva se iz Ljubljanskega šahovskega kluba. /.../

Takoj prve dni sem obiskal msgr. Mirka Brumata. Prosil sem ga, da bi tečaj oznanil tudi v cerkvi. Ni prav rad sprejel, pa je le storil. Bil je odločno proti komunizmu, a položaj mu je svetoval previdnost. Seznanil sem se tudi z dobrosrčnim odvetnikom dr. Lojzeto Vogričem. S Kacinom je bilo prijetno delati. Imel sem vtis, da se večina niti na Goriškem steka v njegove roke. Je molčeč človek, a že takrat sem spoznal, da ljubi humor.

že po sami resnosti prekaša podobne zavode v okolici. Materinščina in zdrav življenjski nazor, v skladu z narodovim izročilom, pa sta odliki, ki našemu zavodu dajeta pomembnost za kulturno bodočnost goriškega slovenstva. /.../

*Bevka boli, da je iniciativo v prenovi slovenstva na Goriškem prevzel tisti zdravi del naroda, iz katerega se je on – odpadnik – iztrgal. /.../*

*Profesorji, ki so prišli kot narodni borci zdraviti 25-letne rane in se dado iz slovenskih davkov plačevati z minimalnimi plačami, da si komaj plačajo hrano in stanovanje, prejemajo “za svoje izdajalsko delo na ukaz Nemcev judeževe groše od fašističnih oblasti”!*«

Pod nemško upravo sta prišli v Gorico tudi **hčerki pisatelja Narteja Velikonje, Ivanka in Marija – Mija (1922)**. Slednjo sem v Brjah obiskala leta 2018. Povedala mi je, da je bila članica ženske veje strazarjev, medtem ko so bili ostali v družini pri mladcih. Stara je bila 22 let, ko je pozimi leta 1943 prišla v Gorico. V mestu je ostala do maja 1945, ko so jo partizani aretirali pod stanovanjem Kraljevih na Korzu, kjer je stanovala. »Univerzo so nam zaprli. Mene je že prej oče poslal na Primorsko, kjer so se pripravljali, da bodo začele slovenske šole, ko bo konec vojne. Moja sestra je učila pri notredamkah, mene pa so poslali v arhiv in knjižnico, da sem zbirala gradivo o Slovencih in ga potem posredovala Antonu Kacinu.

*Imele smo sestanke, zbirale smo punce, jim predavale. Za nama je prišlo kar veliko Slovencev iz Ljubljane v Gorico. Italijani niso dobro sprejeli naše prisotnosti, do incidentov sicer ni prišlo, niti partizanov se nismo bali, v mestu jih sicer ni bilo, bili so v okolici. V Gorici mi je bilo vseč tudi zato, ker ko smo se na ulici srečali, smo se rokovali, česar v Ljubljani ni bilo.*«



*Mija Velikonja  
med oddajo  
Pričevalci*

### **Pričevanje Antonije Valentinčič**

Zelo lepo je bilo pričevanje **Antonije Valentinčič (1929–2020)**, ki sem jo obiskala na njenem domu v Solkanu leta 2014. Ta slavistka, prva generacija primorskih učiteljev, doma iz Kanala, mi je povedala, da je za šolo izvedela na dan vseh svetih leta 1944. Na pokopališču zunaj pokopališke cerkve svete Ane v Kanalu ji je prijateljica in vrstnica Cita povedala, da “dol v Gorici” odpirajo slovensko šolo. Vpiši se tudi ti, jo je pozvala.

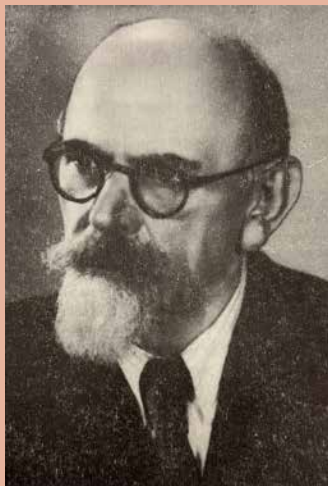
*»Jeseni 1943 so Italijani izginili čez noč in smo si rekli, da se v to šolo moramo vpisati. Tri dekleta iz Kanala smo se v prenatrpanem avtobusu, z ljudmi, ki so bili tudi na strehi, tisto poletje vozila na privatne lekcije k italijanskim profesorjem v Gorico, pripravljale smo se na izpit, da bi ne izgubile letnika. Avtobus je vozil mimo samostana uršulink tudi nekaj minut, preden so okolico bombardirali. Tekli smo v smeri Soče, potem pa smo si ruševine ogledali. Bil je to čuden čas, ker smo bili naslednji dan spet tam, smo se vseeno vračali.*

*Tisti dan, ko sem opravila izpite, sem se domov vračala z vozom, ker so bile vse zveze prekinjene, po poti so na nas streljali, nimam pa v spominu, da bi se bala, nisem čutila strahu, pa čeprav je streljanje kar trajalo. Živeli smo v vojni in vojna je smrt. Kaj moraš narediti, če tvegaš smrt? Moliti. Zmolila sem vse molitve, ki sem jih poznala. Ko se je streljanje končalo, smo mrliča dali na voz in se peljali*

*naprej domov. Pri vsem, kar sem doživela, bi se morala tiščati doma, pa sem rekla, da bi rada šla v to slovensko šolo.*

*Mama je šla naslednji dan peš iz Kanala v Gorico in me vpisala, uredila je tudi, da sem živela pri sorodnici v ulici Foscolo, blizu Bratuževih. V šolo sem hodila peš, sama, obiskovala sem jo do božičnih počitnic, potem ni bilo več mogoče. Vsak dan so zatulile sirene, živeli smo blizu železniške postaje, skrivali smo*

Jože Lovrenčič ml., Spomini na mojega očeta, v: Goriški letnik 1991, Nova Gorica 1991, stran 58  
 Moj oče je bil posebljena dobrota in idealist do skrajnosti. Njegovo življenje je bilo ljubezen do Boga, družine, naroda in domovine. Bil je pravičen in dober profesor. Dijaki so ga imeli radi. Višek njegove ljubezni pa sta bila narod in domovina. Ves čas med obema vojnama je po Radiu Ljubljana govoril svojim rojakom na Primorskem. Ko sta ga leta 1943 po italijanski kapitulaciji prišla obiskat dr. Kacin in monsignor Brumat, da ga povabita, naj pride v Gorico ustanovljat prve slovenske šole po petindvajsetih letih fašizma, se je temu vabilu z veseljem in navdušenjem odzval. Pustil je družino v Ljubljani in odšel v Gorico. Ni se ustrašil ne napora in ne nevarnosti. Zaradi tega so ga fašisti večkrat napadli. Moral je v Ljubljano na zdravljenje. Začelo se je njegovo trpljenje: najprej umik v Vetrinj, potem nasilna vrnitev, grozote ječ Maribora in Ljubljane in slednjič krivična obsodba na dve leti zapora in dve leti izgube državljskih pravic. Obtožba je bila: 1. da je prekršil partizanski kulturni molk, 2. da je ustanovljaj slovenske šole in 3. da je pisal v Goriški list. Res je bil njegov priziv po raznih intervencijah sprejet. Bil je izpuščen iz zapora, državljskih pravic pa mu niso vrnil. Strt in bolan je živel do leta 1952, ko je Bogu izdihnil svojo dušo.



knjige, ni bilo izgredov ali pretefov, duhovno smo bili bogatejši. Italijanska šola mi je bila tuja, nisem se počutila dobro v njej, pa čeprav smo otroci z razliko od starejših kmalu postali dvojezični. Pet let sem bila stara, ko sem si poškodovala nogo, mama me je peljala k italijanskemu zdravniku, ki mi je kričal, da si vse izmišljujem in da lahko hodim. Hodila sem in si tako nepopravljivo poškodovala nogo. Kaj mi je pomenila ta šola, slovenska šola! Močno sem si želela obiskovati to šolo. Iz ljubezni do materne jezika sem nato po vojni izbrala, da bom učila slovenščino. Poučevati materinščino, to je čisto poseben predmet, ni podoben prav nobenemu drugemu. Že kot otrok sem razumela, kaj pomeni materni jezik. Na gimnaziji je slovenščino učil Rado Lenček. Zame je bil kot kak angel, bil je mlad, govoril je krasno slovenščino in me slovenščino učil. Čutila sem se kot v nebesih. Prvič sem poslušala o Karantaniji, brala iz slovenskih knjig, ki so jih prinesli iz Ljubljane. Ta šola mi je res ogromno pomenila, tudi kot šola, ki mi je dajala možnost, da študiram tudi druge predmete v slovenskem jeziku.«

Ime: 23		Učenec(ka)		Starši in njihovi namestitniki		
Prilomek in mat.		Valentinčič Antonija		Oče -- mati (pri rojstih):		Varnost (če je oče mati):
Prilomek in ime		Znanaj		Oče -- mati (pri rojstih):		Varnost (če je oče mati):
Matičina ime		30. VIII. 1929		Pokoje		Zidica
Matičina ime (in oče)		Kanal 14		Stanovalje		Kanal 14
Vera		Lenska šola in razred		Spremembe med letnimi letimi		
Materin jezik		Slovenski		Slovenski		
Materin jezik		Slovenski		Slovenski		
Materin jezik		Slovenski		Slovenski		
Materin jezik		Slovenski		Slovenski		
<b>Uspeh in vedenje</b>						
Predmeti		1. polletje		2. polletje		Letni red
Predmeti		1. polletje		2. polletje		Letni red

Na vrhu: zadnja fotografija Jože Lovrenčiča iz leta 1950 (Goriški letnik)

Tu zgoraj: vpisna pola Antonije Valentinčič, ki je obiskovala III. razred.

se v tunelu pod Kostanjevico. Tam sem poiskala prostor, kjer mi ne bi kapalo na glavo, in kako žarnico, da sem lahko pisala in se učila.

Bila sem zelo skrbna in delavna kot mravlja, strašno rada sem študirala. Pred božičnimi počitnicami so mi tudi dali nagrado, paket z otroško knjigo Cvetka Golarja Veseli svatje, in papirnato vrečko s piškoti, majhnimi za polovico prsta. To je bila edina nagrada, ki sem jo kdaj prejela v življenju. Po vojni me je partija preganjala od prvega leta poučevanja do upokojitve leta 1986.

V razredu je bilo nepopisno lepo, nepredstavljivo. Vzdušje med poukom je bilo krasno, imeli smo vse potrebščine, zvezke,

(konec)